№ 279 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 18 — 1908 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 18 № 279

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

Երկուշաբթի օրվանից դեկտեմբերի 15-ից — Հատավաճառ խանութում — Երկուշաբթի օրվանից դեկտեմբերի 15-ից

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ

„ԵՂԲ. Ա. ԵՒ Ա. ՄԻԼՕՎՆԵՐԻ"

Գօլօվինսկի պր., Կադետսկի կորպուսի դիմաց

ՀԻՆԳ ՕՐՎԱՅ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

15-ին, 16-ին, 17-ին, 18-ին և 19-ին դեկտեմբերի ս. թ.

Մեծ էժան վաճառք

ԲՈԼՈՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ

ՁՄԵՐԱՅԻՆ ՍԵԶՕՆԻՑ ՄՆԱՑԱԾ

Մետաքսէ և բրդէ կտորներ,
Տրիկօ կանանց կօստիւմի համար,
Ալլուխներ, վերմակներ և բումազէյ,
Վարագոյրներ և պօրտիէրներ,
Քաթան սպիտակեղէնի համար,
Սփռոցներ և անձեռոցիկներ։

Տրիկօ տղամարդկանց համար—անգլիական և ռուսական ֆաբրիկաների

ԿՏՈՐՆԵՐՈՎ՝ կօստիւմի, ժիլէտի և վերարկուի համար։

Ընծայաբերութիւնների համար

Բրդէ հագուստեղէն կուպօններով և արդուզարդով

3 ՌՈՒԲ. 25 ԿՈՊ. ՍԿՍԱԾ

ԲՈԼՈՐ ԱՅԴ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ ԿԸ ՎԱՃԱՌՎԵՆ

ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ

Էժան վաճառքի ընթացքում

ՃԱՇԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

խանութը փակ կը լինի ցերեկվայ ժամը 2-ից մինչև 4-ը։

(կ. ե. հ.) 3—3

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Բագուի մեր բաժանորդները ինկատի ունենալով, որ պօստով «Մշակը» ստանում են մի օր յետոյ, իսկ Բալախանիում՝ 2 օր յետոյ, ստիպված էին տեսնում իրանց ամեն օր հատով առնել, իսկ մի քանիսը բաժանորդագրութեան փոխարէն աւելի լաւ են համարում հատով առնել։ Որպէսզի Բագուի մեր բաժանորդները կարողանան ստանալ «Մշակը» նոյն օրը, իսկ Բալախանի և միւս տեղերը՝ գոնէ երկրորդ օրը, մենք միջոցներ ենք ձեռք առել, որ մեր բաժանորդները կարողանան ստանալ թերթը նոյն օրը։

Յայտնելով այդ՝ խմբագրութիւնը խնդրում է Բագուի բաժանորդներին շտապել վաղօրօք բաժանորդագրվել, որպէսզի կարելի լինի յունվարի 1-ից անխափան ուղարկել թերթը։ Մենք նորից դարձնում ենք հայ ընթերցողների ուշադրութիւնը այն հանգամանքի վրա, որ «Մշակի» համար աւելի ձեռնտու է բաժանորդագրութիւնը քան հատավաճառութիւնը, որ զրկում է խմբագրութեանը հնարաւորութիւնից՝ հաստատ նախահաշիւ ունենալ։

ՌՌՍԱՍՊԵԼՆԵՐ ՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

III

Առասպելների շարքում պէտք է հաշւել և այն հաւաստիացումը, որ իբր թէ կովկասցիները և նրանց թւում հայերը թշնամաբար են վերաբերվում դէպի ռուս տարրը, դէպի ռուսերէն լեզուն, դէպի ռուսական կուլտուրան և հալածում են սիստեմաբար ռուս տարրը Կովկասում։

Այդպիսի վերաբերմունք տեղի չէ ունեցել մինչև այժմ և գոյութիւն չունի ներկայումս։

Հայերը միշտ հաշտ ու խաղաղ են ապրել այն ռուս մարդկանց հետ, որոնք գտնվում են մեր երկրում և, օրինակ, երբէք ցեղական և կրօնական թշնամութիւններ տեղի չեն ունեցել հայերի և նրանց կողքին ապրող մօլօկանների, դուխոբորների և ուրիշ ռուս գիւղացիների հետ։ Հայերը եղել են լաւ հարևաններ և փոխադարձաբար վայելել են ռուս գիւղացիների բարեացակամութիւնը։

Ռուսական լեզուի վերաբերութեամբ հայերը միշտ եղել են առանձնապէս ուշադիր և ամեն միջոցներ գործ են դրել նրան իւրացնելու և ուսումնասիրելու։ Եթէ թողնենք ուրիշ նկատումներ, հէնց այն հանգամանքը, որ այդ լեզուն կեանքի ասպարէզում շատ հարկաւոր է, նպաստաւոր դերք է ստեղծել այդ լեզուի համար իրականութեան մէջ։ Հայերը սովորել են և սովորում են ռուսերէն լեզուն այնքան եռանդով, որքան և իրանց մայրենի լեզուն։ Ճիշտ է, հայերը միշտ բողոքել են այն բոլոր փորձերի դէմ, որոնք արվել են զանազան ատեաններից և պաշտօնեաների կողմից՝ ճնշելու և կրճատելու մայրենի լեզուի ուսուցումը, բայց դա չէ նշանակում, թէ հայը դէմ է եղել ռուսերէն լեզուին։ Երբէք։ Հայը խիստ գնահատել է ռուսերէն լեզուն, բայց միևնոյն ժամանակ թանգ է համարել իր համար մայրենի լեզուի ուսուցումը։ Եւ եթէ մայրենի լեզուի համար կատաղած նրա մաքառումները թարգմանվել են իբրև անտարբեր և սառն վերաբերմունք դէպի ռուսերէն լեզուն, այդտեղ հայ մարդը մեղաւոր չէ, այլ Պուրիշկեվիչների նման քաղաքագէտները, որոնք սխալ մեկնութիւն են տուել իրական երևոյթներին։

Հայերը միշտ առանձին յարգանքով և համակրութեամբ են վերաբերվել դէպի ռուսական համալսարանը, գրականութիւնը, գեղարուեստը. Նրանք խոնարհվել են Պուշկինների, Լերմոնտովների, Նեկրասովների, Գօգօլների, Տուրգենևների, Տօլստոյների և ուրիշ համակրելի անունների առաջ և աշխատել են իւրացնել ռուսական կուլտուրայի լաւագոյն արտադրութիւնները։ Եւ եթէ հայերը չեն սիրել, այլ զզւել են Վելիչկօյի, Կրուշեվանի, Պուրիշկեվիչի անուններից, դրանով գեղեցիկ կերպով ցոյց են տուել, որ նրանք գիտեն զանազանել մաքուրն և ազնիւը կեղծիքից և սուտից, գիտեն գնահատել քաղաքակրթական ույժը քայքայիչ և կազմալուծող տարրերից։ Եւ անկասկած՝ եթէ ռուսական կուլտուրայի գաղափարը կախված լինէր Պուրիշկեվիչներից, այժմ այդ կուլտուրան ոչ մի յարգանք չէր վայելի մեր երկրում։

Եւ անկասկած Գօլիցինների շնորհիւ չէ, որ կովկասեցին մտերմական և համակրական զգացմունք ունի դէպի պետութիւնը։ Գօլիցինները ընդհակառակը մեծ փորձութեան են ենթարկել կովկասցիների և նրանց թւում հայերի համբերութիւնը, իբրև պետութեան քաղաքացիների։

Իսկ այսօր Պուրիշկեվիչները ցանկանում են սիրոյ և համերաշխութեան աւետարանը նորից փոխարինել Գօլիցինների մարդատեցութեամբ և սպասում են դրանից կովկասցիների հըրճւանքը իրանց քաղաքագիտական ոճրագործութեան առաջ։

Ոչ։ Ոճրագործութիւնը կը մնայ ոճրագործութիւն, առասպելները կը մնան առասպելներ, իսկ գիտակցութիւնը և արդարութեան պահանջը կը գան յաղթանակելու չարի և ստորի վրա։

Պուրիշկեվիչները, Վելիչկօները առ միշտ դատապարտված են կովկասեան հասարակութեան կարծիքի առաջ։

Ա. Քալանթար

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թիֆլիսի վաճառականների աւագ Ա. Ն. Միլօվի ամսիս 15-ին կազմած մասնաւոր խորհրդակցութեան մէջ՝ վաճառականութիւնը վճռել է ուղարկել հետևեալ հեռագիրը դաղտնի խորհրդական բարօն Նօլդէին և Դումայի նախագահ Ն. Ա. Խօմեակօվին։

«Թիֆլիսի վաճառականութիւնը խորին կերպով վրդովված այն ստայօդ մեղադրանքներից, որ թոյլ է տուել իրան Դումայի անդամ Պուրիշկեվիչը Կովկասի Փոխարքայի և նրա մօտիկ աշխատակիցների հասցէին, նոյնպէս այն կատարեալ խեղաթիւրման դէմ Պուրիշկեվիչի կողմից՝ վերաբերեալ նրան անծանօթ Կովկասի անցքերին և նրա մարդատեաց վերաբերումով դէպի Կովկասի ազգութիւնները, որոնք տրամադրված են կատարելապէս օրինապահ դէպի ռուս պետութիւնը, վաճառականութիւնը ամբողջ հոգու զօրութեամբ բողոքում է Կովկասի ազգութիւններին հասցրած ծանր վիրաւորանքի դէմ։ Վերոգրեալի մասին խնդրում ենք յայտնի կացուցանել Պետական Դումային։ Նման հեռագիր ուղարկված է Դումայի նախագահ Ն. Ա. Խօմեակօվին։ Վաճառականների աւագ Ա. Ն. Միլօվ»։

—

Կովկասեան հարցապնդման ժամանակ Դումայում պատահած միջադէպի առիթով, բարօն Նօլդէն նիստից յետոյ գնացել է Ցարսկօյէ-Սելօ, ուր իր վրդովմունքն է յայտնել աջակողմեանների վարմունքի համար։

«Рѣчь» լրագիրը այդ մասին հաղորդում է, որ բարօն Նօլդէի գնալու հետևանքը եղել է այն, որ Փոխարքայի դիրքը աւելի ևս ամրապնդվել է։ Մինչև իսկ նրա հակառակորդները այժմ անտեղի են համարում նրան հեռացնելը։

Դումայի մերձակայ նիստերից մէկում բարօն Նօլդէն նորից հանդէս կը գայ բացատրութիւններ տալու։ Հարցապնդումի էութեամբ, բարձր շրջաններում վճռված է բաւականանալ այն դիտումներով, որոնք յիշվեցին բարօն Նօլդէի առաջին ճառում։ Փոխարքայութիւնը գեներալ-նահանգապետութեան փոխարինելու հարցը, իբրև դրութիւնը սուր կերպարանք ստանալու պատճառով, կը յետաձգվի անորոշ ժամանակով։

«Рѣчь» լրագիրը գրում է, որ «Երրորդ Դուման պաշտպան հանդիսանալով զրպարտիչ անուանվելու համար վիրաւորված Պուրիշկեվիչին, ընդմիշտ կը հաստատէ այդ ակտը իր վրա։ Այստեղ նա արտայայտվեց ամբողջովին, առանց մնացորդի»։

Կիրակի, դեկտեմբերի 21-ին 1908 թ.

Յօգուտ Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան

կը ներկայացվի

ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

Сельская честь

Առաջին անգամ Թիֆլիսում

Տօսկանա

Հէքիաթ 1 գործ. և 4 պատկերով
Երաժշտութիւն Վ. Ի. Ռիբիկովի
Այս պիէսան կը խաղացվի հեղինակի անմիջական հսկողութեամբ։ Նոյն օպերայի համար պ. Նօվակը պատրաստել է յատուկ դեկօրացիաներ նկարիչ պ. Թադէոսեանի էսկիզներով։

Առաջին անգամ Թիֆլիսում

ՆՈՒՌ ԵՒ ԱՆԻՏՌԱ

Ֆանտաստիկական բալետ 1 գ. 3 պատ.
Երաժշտութիւն Իլինսկու
Անտրակտներին կը լինեն՝ պարեր, ծիածանս և վիճակախաղ։
Սկիզբը երեկոյեան ճիշտ ժամը 8-ին
Մուտքը 2 ր. 20 կոպ։ Գալերկա 75 կոպ.
Ով ցանկանում է ունենալ համարագրած տեղեր պարտերում, ամֆիտէատրում և օթեակներում, նախօրօք կարող է իր տոմսակը փոխել Հայուհեաց Բարեգ. Ընկ. արհեստանոցում, Գանօվս. № 19, ամեն օր առաւօտեան ժամը 10—2-ը, աւելացնելով՝ պարտերի և ամֆիտէատրի համար իւրաքանչիւր տոմսին 1 ր., օթեակի համար—6 ր., կողքի բենուարների համար—3 ր., իսկ 2, 3 և 4 յարկերի բալկօնների ու 2 յարկի կողքի օթեակների տոմսակները կարող են փոխարինվել առանց յաւելեալ վճարի։

(կ.) ա. 3—2

Դեկտեմբերի 23-ի յոբելեանի առիթով
Այս օրերս լոյս կը տեսնի

ՏՕՆ ՈՒ ՁՕՆ

ԱՂԲԻՒՐ XXV Ց. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

1883—1908

Նուէր աշխատակիցներից
Գինը 30 կոպէկ։
Գնուաներից դիմել՝ Тифлисъ, кн. С. В. Аргутинской-Долгоруковой (Михайловскій пр., № 138).

(ա. օ.) առ. 5—3

Երդուեալ-հաւատարմատար

ՋԱՒԱԴ-ԲԷԿ ԲԱԼՈՒՂԵԱՆ

(Արմաւիրում, Կուբանի շրջ.)

տեղափոխվել է իր սեփական տունը № 94, Պօչտովայա փող., տէլէֆօն № 159։
Հասցէն հեռագրի համար՝ Армавиръ, Балугіанъ.

(ա. օ.) առ. 5—3

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1909 Թ.

ԽԱԹԱԲԱԼԱ

Երգիծաբանական-սատիրական շաբաթաթերթի
Չորրորդ տարի

«Խաթաբալան» միակ գունաւոր պատկերազարդ հայ շաբաթաթերթն է։
«Խաթաբալան» հրատարակվում է ռուսական և եւրօպական լաւագոյն թերթերի օրինակով։
«Խաթաբալան» հրատարակվելու է 12—16 երես, որտեղ կը մտնեն բացի սովորական չորս երես կարիկատուրաներից այլև մեր և հարևանների կեանքից, դէպքերից և անձնաւորութիւնների պատկերներ, նկարներ և տեսարաններ։
Մասնակցութեամբ մեր մշտական աշխատակիցների
«Խաթաբալայի» նոր բաժանորդները թերթը ստանում են գրվելու օրից։

ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է

Թիֆլիս—տարեկան 4 ր., կէս տարվանը 2 ր. 50 կ., երեք ամսվանը 1 ր. 25 կ.։
Ուրիշ տեղեր և արտասահման—տարեկան 4 ր., կէս տարվանը 3 ր., երեք ամսվանը 1 ր. 50 կ.։
Թիֆլիսում բաժանորդ կարելի է գրվել՝ 1) խմբագրատանը, Московская ул., № 19 2) «Գուտենբերգ» գրախանութում, Առևտրական բանկին կից. 3) Եղբ. Յակոբջանեանցների և Սարգսեանցի պատրաստի հագուստեղէնի մագազինում, Նիկօլաեվսկի կամուրջի վրա։
Հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Хатабала». արտասահմանից Tiflis (Caucase), Redaction «Chathabala». հեռագրի համար՝ Тифлисъ, «Хатабала».

Խմբագիր-հրատարակող՝ ԱՍՏ. ԵՐԻՑԵԱՆ

ա. (օ.մ.) 15—2

«Русь» լրագիրը միանգամայն հասկանալի է գտնում այն, որ ամենակորեկտ բիւրօկրատներից մէկը՝ բարօն Նոլդէն անգամ անկարող եղաւ չը դիմադրել անսահման լպիրշութեան խուլիգանական հեղեղին և չը նստեցնել ստախօս Պուրիշկեվիչին։

Պետական Դումայի մէջ պատահած միջադէպի առիթով կառավարութեան և Դումայի պրեզիդիումի միջև գրագրութիւն է սկսված։

«Бирж. Вѣд.» լրագրի ասելով, լուր է տարածված, որ իբր Պուրիշկեվիչը մենամարտի է կանչում բարօն Նոլդէին։

--

Փոխարքայի դիւանատան կառավարիչ Պետէրսօն Պուրիշկեվիչից ստացել է մի վիրաւորական հեռագիր։ Պետէրսօնը վճռել է բանի տեղ չը դնել Պուրիշկեվիչի բոլոր ասածները, որոնք ուշադրութեան էլ արժանի չեն։ Միւս կողմից Պետէրսօնը համարեա ամեն օր բազմաթիւ համակրական հեռագիրներ է ստանում Անդրկովկասի բոլոր տեղերից և ամեն ազգութիւններից։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վիէննա, 15 դեկտեմբերի

«Կորր. Բիւրօն» հաղորդում է որ Վիէննայի և Պետերբուրգի բանակցութիւնները կօնֆերէնցիայի պրօգրամի մասին նորերս այն հետևանքն ունեցան, որ կայացաւ նախնական համաձայնութիւն, որի հիման վրա Իզվօլսկին միացաւ Աւստրօ-Ունգարիայի հայեացքին այն բանի մասին, որ կօնֆերէնցիայի գումարումից առաջ պէտք է լինեն բանակցութիւններ կօնֆերէնցիայի աշխատանքները որոշելու համար։ Իզվօլսկին մի քանի օր առաջ բացատրեց ռուսաց կառավարութեան տեսակէտը կօնֆերէնցիայի մասին Բեռլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւններին ուղարկած և Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութեան հրատարակած յայտագրի մէջ։ Աւստրիական կառավարութիւնը դեկտեմբերի 10-ից պետութիւններին ուղարկած յիշատակագրով ծանուցեց Բեռլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւններին, թէ ինչ դրութեան մէջ են գտնվում բանակցութիւնները։ Յիշատակագիրը ասում է հետևեալը. Իզվօլսկուց կօնֆերէնցիայի պրօգրամը ստանալուց յետոյ անյապաղ աւստրօ-ունգարական կառավարութիւնը աջակցութիւն ցոյց տուեց, որքան իրանից կախում ունէր, կօնֆերէնցիայի գաղափարի իրագործման, որը իրանից չէր բղխում, և բացատրեց իր հայեացքը իրան հաղորդված պրօգրամի բոլոր կէտերի վերաբերմամբ։ Աւստրօ-ունգարական կառավարութիւնը շարունակում է համակրութեամբ վերաբերվել կօնֆերէնցիայի գումարման, իսկ նրա ձևակերպած նկատողութիւնները արել է նա միմիայն կօնֆերէնցիայի աշխատանքները որքան հնար է իրական դարձնելու համար։ Ղեկավարվելով այդ հայեացքով, Վիէննայի կառավարութիւնը շարունակում է բանակցութիւններ վարել Թիւրքիայի հետ և չի յապաղի ծանուցանել պետութիւններին, հէնց որ բանակցութիւնները կը տան ցանկալի հետևանքը. Վիէննայի կաբինետը վկայում է, որ համանման են Վիէննայի և Պետերբուրգի կաբինետների հայեացքները նախնական բանակցութիւնների նպատակայարմարութեան հարցում, և դրանից եզրակացնում է, որ թէ ռուսական կաբինետը և թէ Վիէննայի կառավարութիւնը աշխատում են պաշտպանել կօնֆերէնցիան այն վտանգներից, որոնք երկպառակութիւնների մէջ կարող են ծագել հէնց իրան կօնֆերէնցիայի կենտրօնում։ Այդ նպատակը, որին ձգտում են երկու կաբինետներն էլ յօգուտ Եւրօպայի, Վիէննայի կաբինետի կարծիքով, կարող էր իրագործվել ոչ լիակատար չափով, եթէ պետութիւնների նախնական համաձայնութիւնը վերաբերվէր միայն պրօգրամի կէտերի թւարկութեան։ Կարծիքների փոփոխութիւնը կաբինէտների միջև պէտք է վերաբերվի պրօգրամի կէտերի էութեան, գոնէ ամենանշանաւորներին, որն այն հետևանքը կունենար, որ յայտնի ֆօրմուլաներ կը կազմվէին, որոնցով կորոշվէին քննութեան սահմանները։ Օրինակ, ռուսաց կառավարութիւնը երևի համաձայն կը լինի սահմանափակել Բօսնիայի և Հերցեգօվինայի հարցի քննութիւնը այնպէս, որ հէնց միացման փաստը նորից կարծիքների փոխանակութեան առարկայ կը դառնայ։ Ռուսաց կառավարութեան այդպիսի վերաբերմունքը Վիէննայի կաբինետին աւելի ևս պակաս կասկածելի է երևում նրանով, որ միացման հնարաւորութիւնը նախատեսված էր երկու կայսրութիւնների միջև կապված զանազան նախկին դաշնագիրներով։ Գործունէութեան այդպիսի եղանակը կը նպաստէր կօնֆերէնցիայի աշխատանքների դիւրացման և հեռացնելու այն դժուարութիւնները, որոնք կարող են ծագել մի քանի տարրերի քննութիւնը կատարեալ ազատութիւն տալու դէպքում։ Վիէննայի կաբինետը յոյս ունի, որ ռուսաց կառավարութիւնը, խօսելով յիշատակագրի մէջ դեկտեմբերի 10-ից այն անկասկած լուրջ անյարմարութիւնների մասին, որոնք կարող են ծագել, այնուամենայնիւ հասկացնել է տալիս, որ ռուսաց կաբինետը, ցանկանալով իր կողմից հաշտասէր ոգու ապացոյցը տալ, պատրաստ է ընդունել առաջարկութիւնը՝ եթէ միացած պետութիւնները կը միանան նրան։ Հետևաբար, Վիէննայի կաբինետը կարող էր այդ առաջարկութիւնը ներկայացնել ուրիշ կաբինետների քննութեանը, որոնց ռուս կառավարութիւնը իր կողմից կը հաղորդէ իր հայեացքը այդ բանի մասին։ Ինչ վերաբերում է այն ցանկութեան, որ ռուս կաբինետը ծանօթացնէ աւստրօ-ունգարական կառավարութեանը իր հայեացքի հետ կօնֆերէնցիայի պրօգրամի զանազան կէտերի վերաբերմամբ, կառավարութիւնը իր պարտքն է համարում հետևեալ բանակցութիւնների ժամանակ իր հայեացքները յայտնել պրօգրամի այն կէտերի վերաբերմամբ, որոնք առանձնապէս հետաքրքրական են Ռուսաստանի համար։ («Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 16 դեկտեմբերի

Իզվօլսկու ճառը, որ տօների պատճառով այսօր միայն յայտնի եղաւ իսկական բովանդակութեամբ, բոլորից քննադատվում է չափազանց նպաստաւոր ոգով, իբրև խաղաղութեան յետագայ արտայայտութիւն։ Պաշտօնական շրջաններում թողել է հաճելի տպաւորութիւն. Նրան համարում են պարզ, գործնական և լօյալ։ («Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 16 դեկտեմբերի

Վիէննայի ամբողջ մամուլը, ի բաց առեալ «Վինէր-Ալգ.»-ի, որ փող է հնչեցնում բալկանեան դաշնակցութեան առիթով և որ, լրագրի կարծիքով, մի զէնք է պան-սլաւիզմի համար, բարեկամօրէն վկայում է այն հանգստացուցիչ տպաւորութիւնը, որ ստացվեց Իզվօլսկու ճառից։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 15 դեկտեմբերի

«Շուրայը-Իւմմէթը» ընդգծում է ռուսական դիպլօմատիայի յաղթութիւնը և Ռուսաստանի համակրական վերաբերմունքը դէպի թիւրքերը, բայց կասկածում է, թէ մի գուցէ Իզվօլսկու առաջարկած բալկանեան համաձայնութիւնը շահեկան չը լինի Թիւրքիայի համար։

«Թանինը» չեշտում է այն տարբեր վերաբերմունքը, որ Իզվօլսկին ունի դէպի աւստրիական անեկսիան և դէպի բօլգարական անկախութիւնը, երկու ակտերի, որոնց թիւրքերը համարում են մի տեսակ յանցաւոր։

Սակայն երիտասարդ-թիւրքերի երկու օրգաններն էլ խորհուրդ են տալիս թիւրքական դիպլօմատիային ընդունել Ռուսաստանի պարզած ձեռքը։ («Հ. Գ.»)

—

Բելգրադ, 16 դեկտեմբերի

Սկուպշտինայի դռնփակ նիստում կառավարութիւնը պարզեց իր հայեացքները արտաքին քաղաքականութեան մասին։ («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 14 դեկտեմբերի

Ռուսաց սինօդը որոշել է արձակել Կովկասի հոգևոր վարչութեան ծառայող քահանաներից 15 հոգու։

Սպասում են, որ կարձակվեն էլի շատ-շատերը։

Միջնորդութիւն է յարուցված 1913 թւին Պետերբուրգում համաշխարհային ցուցահանդէս սարքելու ի յիշատակ Ռօմանօվների թագաւորական տան 300-ամեայ յօբելեանի առիթով։ («В. Б.»)

—

Պետերբուրգ, 16 դեկտեմբերի

Ալէքսանդրօվսկի դահլիճում երէկ երեկոյեան տեղի ունեցաւ համառուսական առաջին կանանց համագումարի վերջնական նիստը։ Կարդացվեցին համագումարի ժամանակ ստացված բազմաթիւ ողջոյնի հեռագիրները և գրութիւնները կանանց զանազան կազմակերպութիւններից և հասարակական հաստատութիւններից—թէ օտարազգի և թէ ռուսական։ Կարդացվեցին նաև մի շարք զեկուցագրեր։ Կարդացվեցին համագումարի բոլոր չորս սեկցիաների մշակած բանաձևերը։ Երեկոյեան ժամը 11-ին համագումարը յայտարարվեց փակված։ («Հ. Գ.»)

ՍՈՍԿԱԼԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Հռոմ, 16 դեկտեմբերի

Երկրաշարժը Կալաբրիայում և Սիցիլիայում մեծ աւերածութիւններ գործեց. եղան և մարդկային զոհեր։ Մէսսինայում քարուքանդ եղաւ քաղաքի նշանաւոր մասը, առանձնապէս մեծ հրդեհների պատճառով։ Լուրերին նայած, զոհերի թիւը մի քանի հազարի է հասնում։

Րէջիօ-դի-Կալաբրիան, Բանիեարը և Պալմին համարեա ամբողջովին ոչնչացան։ Վերջինում զոհերի թիւը հաշւում են մի քանի հարիւր մարդ։

Ծովային մինիստրը օգնութիւն հասցնելու համար ուղարկեց երեք զրահանաւ, նաև շոգենաւեր ուղարկվեցին Նէապօլից և Կատանիայից։ («Հ. Գ.»)

—

Հռոմ, 16 դեկտեմբերի

Թագաւորը երկրաշարժից վնասվածների օգտին նուիրեց 200,000 լիր։

Նոր-Տարւայ առիթով պատրաստվող պալատական տօնախմբութիւնները յետաձգվեցին։

Թագաւորական զոյգը մեկնեց Կալաբրիա և Սիցիլիա։ Սեմինար համայնքի պետը հեռագրով կառավարութեանը տեղեկացրեց, որ գիւղաքաղաքը բոլորովին քարուքանդ եղաւ։ Փլատակների տակից մինչև այժմ հանել են արդէն 100 դիակ։ («Հ. Գ.»)

—

Հռոմ, 16 դեկտեմբերի

Բաջիօյից հեռագրակ. տեղեկութիւնները հաստատում են, որ Մէսսինայում սոսկալի երկրաշարժ է տեղի ունեցել։

Կառավարութիւնը ձեռք է առնում եռանդուն միջոցներ վնասվածներին օգնելու համար։ Նաւագնաց ընկերութիւններին առաջարկված է իրանց նաւերը դնել կառավարութեան տրամադրութեան տակ։ Մէսսինա է եկել Թռուցիկ էսկադրան։ («Հ. Գ.»)

—

Պալերմօ, 16 դեկտեմբերի

Միլատցօյում ափ իջեցրին Մէսսինայից նաւով բերված 60 վիրաւորներ։

Պիեդիմօնտում և Էանայում կան բազմաթիւ սպանվածներ և վիրաւորներ. Զիարում—4 սպանված, Րիպօստօյում 3, Տօրրում—? սպանված և 35 վիրաւոր, Ֆիումէյում—2 սպանված։ («Հ. Գ.»)

—

Պալերմօ, 16 դեկտեմբերի

Երկաթուղային հաղորդակցութիւնը Կատանիայի և Մէսսինայի հետ վերականգնվեց։

Փախստականները պատմում են, որ «Տրինակրիա» հիւրանոցը կործանվեց, ծառայողները և 90 կեցողները սպանվեցին։ Կործանվեցին նաև քաղաքային վարչութեան շինութիւնը, բօրսան, պօստը և զօրանոցները։ Ծովային ահագին յորձանքը անցաւ Մէսսինայի վրայով։

Տեղից ուղարկվում են զօրքեր, բժիշկներ և օգնութիւններ։ Աւգուստա նաւահանգստում կանգնած ռուսաց զարդէմարինի զօրախումբը և Սիրակուզայի առաջ գտնվող անգլիական էսկադրան մեկնեցին Մէսսինա օգնութիւն հասցնելու համար։ («Գ. Հ.»)

—

Հռոմ, 16 դեկտեմբերի

Պատգամաւոր Դեֆելիչէն Մէսսինայից մինիստր-նախագահ Ջիօլետտիին հեռագրով տեղեկացրեց, որ Մէսսինան բոլորովին քարուքանդ է։ Զոհերի թիւը հաշւում են տասնեակ հազարներ. հրդեհը լրացնում է երկրաշարժի պակասը։ Վերջում Դեֆելիչէն խնդրում է շտապով օգնութիւն ուղարկել անհարկու դժբաղդութեան վնասվածներին։ («Հ. Գ.»)

—

Փարիզ, 16 դեկտեմբերի

Կառավարութիւնը Մէսսինա ուղարկեց երկու զրահաւոր և երեք հակաականանաւ։

Ֆալիէրը, Պիշօնը և պատգամաւորների պալատի ու սենատի նախագահները Իտալիա ցաւակցական հեռագիրներ ուղարկեցին։ («Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 16 դեկտեմբերի

Լրագիրներին հեռագրում են, որ, իտալական մամուլի տեղեկութիւնների համաձայն, երկրաշարժին զոհ գնացածների թիւր հասնում է 75,000 մարդու։ («Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 16 դեկտեմբերի

Հասարակական կարծիքը մեծ ցաւակցութիւն է ցոյց տալիս դէպի Սիցիլիայի երկրաշարժից վնասվածները։

«Ֆօսիշէ-Ցայտունգը» ժողովարարութիւն է բացել յօգուտ վնասվածների։ Կազմվում է գերմանական նպաստամատոյց յանձնաժողով։ Կայսերական զոյգը իտալական թագաւորին անկեղծ ցաւակցութեան հեռագիր ուղարկեց։

Բիւլօվը իտալական կառավարութեանը ցաւակցութիւն յայտնեց իտալական դեսպանի միջոցով։

«Norddeutche»-ն կատաստրօֆային մի յատուկ յօդուած է նուիրել և յայտնում է, որ ամբողջ կուլտուրական աշխարհը խանդավառ համակրանք է յայտնում իտալական ժողովրդին։ («Հ. Գ.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

«Մշակի» մէջ նախորդ օրը արտատպված և «Нов. Русь» ու «Б. Э.» թերթերից վերցված լուրերը Սաթթարխանի տարած իբր թէ յաղթութեան և էյն-ուդ-Դօվլէի կրած պարտութեան մասին, ինչպէս այժմ տեղեկացնում են մեզ Պարսկաստանից եկած նամակները և անձինք, միանգամայն հնարովի են եղել։ Առ հասարակ, նկատվում է, որ մի քանի ռուս թերթեր, ինչպէս և Բագուի «Каспій» և «Б. Э.» թերթերը, աշխատում են զանազան սենսացիօն լուրեր հաղորդել Պարսկաստանի մասին, որոնք յետոյ դուրս են գալիս մտացածին և հնարովի, դիտումնաւոր։ Չենք կարծում, որ միտումնաւոր լուրեր հնարելով այդ թերթերը ծառայութիւն մատուցանեն Պարսկաստանի ազատագրական գործին։ Սենսացիօն հնարովի լուրեր տալը այն հետևանքն ունի, որ հասարակութիւնը այլ ևս կը դադարէ հաւատ ընծայել լրագրական տեղեկութիւններին։

—

Թեհրանից տեղեկութիւն է ստացվել Պետերբուրգում՝ շահի կեանքի դէմ կատարված մահափորձի մասին։

Այն ժամանակ, երբ շահը գնում է մասնակցելու մինիստրների խորհրդի նիստին և առանձնասենեակում գահաժառանգի հետ միասին խօսում էր Էմիր Ջենգի հետ, յանկարծ ներս են մտնում երկու իմամներ, որոնք շտապ արձակում են մի գնդակ։ Բայց գնդակը պատռում է գահաժառանգի պաշտօնազգեստը միայն։

Ներս վազող կօզակները զինաթափ են անում մահափորձ անողներին։

Քննութիւնը պարզել է, որ նրանք գահակալութեան ձգտող արքայազն Ֆարման-Ֆարմայի կողմից կաշառված հասարակ իշխաններ են։

«Нов. Вр.»-ին հեռագրում են, որ Թեհրանում դրութիւնը բարդանում է. Գերմանիան, Աւստրիան և Թիւրքիան սկսում են միջամտել պարսկական կրիզիսին։

Շահի դանդաղկոտութիւնը բարենորոգումներ մացնելու գործում դժգոհութիւն է առաջացնում ժողովրդի մէջ։

Թաւրիզից հաղորդում են, որ Մարաղայից այնտեղ եկած մի ականատես հետևեալն է պատմում Մարաղայի վերջին դէպքերի մասին։

Նրա ասելով՝ յեղափոխականների զօրամասը, որ բաղկացած է մօտ 600 հոգուց, Թաւրիզից Մարաղա ուղարկվելով հասել է Գօվ-Գեան։ Այդ զօրամասի նպատակն է յարձակվել Սամադխանի վրա, որը սաստիկ նեղում է Մարաղայի ժողովրդին։

Հաղորդակցութիւնը անդադար շարունակվում է Թաւրիզի ու Մարաղայի միջև։

Խստիւ արգելված է ուտեստ մթերքներ տանել Թաւրիզ։ («В. Б.»)

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԸ ԵՒ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ ԿՈՉԸ

Վերջերս «Մշակի» մէջ արտատպել էինք այն կոչը, որ Իզմիրլեան պատրիարքը արել էր անխտիր բոլոր հայերին՝ օգնելու համար Թիւրքահայաստանի սովատանջ հայերին։

Ներկայում, ինչպէս հաղորդում են Կ. Պօլսի հայ թերթերը, բացի վերոյիշեալ կոչից՝ Իզմիրլեան սրբազանը մասնաւոր դիմումներ էլ է արել յայտնի ազգայիններին, որպէսզի սրանք ևս յիշեն իրանց՝ ազգի նկատմամբ ունեցած պարտքն այսպիսի ծանր և կրիտիկական մի ժամանակում։

Ահա այդ նամակի պատճէնը.

«Հայաստանի գաւառներու ժողովրդեան համար նոր աղէտ մը եղաւ անցեալ տարուան հնձոց նուազումը։ Կեղեքեալ ժողովուրդը, արդէն քանի տարիներէ ի վեր կարօտութեան մատնուած, այժմ ալ սովու ճանկերուն ներքև կը գտնուի, և հազարաւոր կեանքեր ենթարկուած են մահուան վտանգի։ Ամեն կողմ նոյն ողբալի տեսարանը կը պարզուի, բայց մանաւանդ աղէտն անհուն է Մշոյ և Սասունի, Վանայ, Զէյթունի, Հաճընի, Ալբիսթանի, Զմշկածագի, Խնուսի, Տիվրիկի, Ակնայ և գիւղերուն մէջ, որոնցմէ անօթութենէ մեռնողներու անուններ կը հաղորդուին մեզ, յուսահատութենէ իրենց կեանքը կարճելու փորձողներ կը գտնուին։ Տուն տեղ լքելով փախչողներ կան. խոտի արմատներ սնունդի տեղ կը գործածուին և այս ձմրան խստաշունչ եղանակին դեռատի աղջիկներ և մանկամարդ կիներ, աղածի մանկտիք իրենց գիրկը և հազիւ ծածկելով իրենց մերկութիւնը, կը թափառին լեռ ու ձոր, հաց գտնելու համար։

«Այս աղէտներուն դարման տանելու և ժողովուրդը սովամահ կորնչելու վտանգէն փրկելու համար մեր յոյսը մարդասէր անձերու՝ գթութիւնն և օգնութիւնն է. ուստի կոչում ընելով ձեր բարեսիրական զգացմանց՝ կը խնդրենք թախանձագին, որ հաճիք կարեկից ակնարկ մը նետել սոյն թշուառ կարօտեալներուն վրայ և յուղարկել մեզ ձեր նուէրը, ձեր մարդասիրական զգացմանց չափով, որպէս զի օր առաջ կարելի լինի մեզ սատարել սովատանջ եղբարց։

«Կը հայցենք ի Տեառնէ վարձահատոյց լինել ձեր ողորմութեան և զերծ պահել զձեզ ամեն աղէտէ և վտանգէ»։

Մնամք աղօթարար՝ պատրիարք Կ. Պօլսոյ՝
Մատթէոս արքեպիսկոպոս

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՂՆՈՒ ԾԽԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի, դեկտ. 14-ին, կայացաւ Մողնու եկեղեցու ծխականների ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը։

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, նախորդ ընդհանուր ժողովը յետաձգել էր նիստը և յանձնել հոգաբարձութեանը՝ գումարել մասնաւոր խորհրդակցական ժողովներ մի քանի հարցեր լուսաբանելու և ժողովին բերելու համար։

Հոգաբարձութեան նախագահ պ. Հ. Առաքելեան յայտնեց, որ այդ խորհրդակցական ժողովները կայացել են նոյեմբերի 25-ին, դեկտեմբ. 2-ին և 9-ին, Գայիանեան դպրոցում, իր նախագահութեամբ և ծխականների ու ոչ-ծխականների, բայց դպրոցական գործին մօտ կանգնած անձանց մասնակցութեամբ։ Նա կարդաց զեկուցումներ, որից երևաց, որ խորհրդակցութիւնները յանգել են այն եզրակացութեան, թէ 1) Գայիանեան դպրոցը պէտք է միջնակարգի վերածվի. 2) նրա պահպանութեան մէջ շահագրգռված լինելով Թիֆլիսի բոլոր օրիորդական ծխական դպրոցները, այդ դպրոցների վարչութիւններին պէտք է աջակցութեան հրաւիրել. 3) պէտք է սահմանել պարտադիր ծխական տուրք և կանօնաւորել նրա գանձումը. 4) գոյացած և գոյանալի դեֆիցիտը, որ առ 1-ն սեպտ. 1909 թ. հասնելու է 10,000 րուբլու, ծածկելու և դպրոցի նոր շէնքը կառուցանելու համար, կատարել միանուագ հանգանակութիւն, որի համար և ընտրել առանձին մասնաժողով. 5) կատարել դպրոցի 40-ամեայ յօբելեանը, որ շուտով պէտք է լրանայ։

Խորհրդակցական ժողովը մշակել էր և ցուցակ հոգաբարձական ընտրելիների, որոնցից պէտք է ընտրվէին 4 հոգաբարձուներ և 4 փոխ-անդամներ։

Ընդհանուր ժողովը, լսելով վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումը հաշիւների ստուգութեան և ճշտութեան մասին, հաստատեց 1907/8 թ. հաշիւը և 1908/9 թ. նախահաշիւը, որ կազմված է 7600 ր. մուտքով, 10150 ր. ելքով և ուրեմն 2550 ր. դեֆիցիտով։

Ընդհանուր ժողովը որոշեց նորընտիր հոգաբարձութեանը յանձնել վերոյիշեալ խնդիրների իրագործումը և ձեռնարկեց 4 հոգաբարձուների և 4 փոխ-անդամների ընտրութեան։ Մի շարք անձինք, որոնք առաջարկված էին խորհրդակցական ժողովներից իբրև ընտրելիներ, այն է պ.պ. Հ. Առաքելեան, բժշկապետ Գալստեան, Արամ Նազարէթեան, Յ. Ալիխանեան և այլք, հրաժարվեցին քուէարկվելուց։ Հ. Առաքելեան, հոգաբարձութեան նախագահը, յայտնեց, որ նա վճռողապէս մերժում է վերընտրվելու, որովհետև եթէ հոգաբարձու լինելը ծխականի պարտականութիւնն և իրաւունքն է, նա կատարել է 3 տարի այդ պարտականութիւնը և վայելել այդ իրաւունքը, այժմ թող ուրիշ ծխականները ևս կատարեն պարտականութիւնը և վայելեն իրաւունքը։

Ցանկից դուրս մի քանի անձինք ջանքեր գործ դրին ընտրել տալու թայֆայականութեամբ տոգորված տխրահռչակ Սարգիս Յարութիւնեանին և մի քանի այնպիսի անձանց, որոնց մուտքը դպրոցում կարող էր շատ վնասակար լինել, բայց ծխականների ընդհանուր ժողովը, շատ լաւ հասկանալով, որ Գայիանեան դպրոցը պէտք է հեռու պահել թայֆայական ոտնձգութիւններից, ընտրութիւնը կատարեց առաջարկված ցուցակից և թերթիկներով ընտրվեցին, 48 ծխականների ձայնով, հոգաբարձու հետևեալ անձինք. 1) Նիկօղայոս Տէր-Ղևոնդեան՝ 35 ձայնով, 2) Ռուբէն Յովհաննիսեան 31 ձայնով, 3) Եսայի Դօլուխանեան՝ 26 ձ.։ Դրանցից բացի բժ. Տ. Թադէոսեան ստացել էր 23 ձայն, բժ. Եգոր Թադէոսեան 21 ձայն, Նիկողայոս Մատինեան՝ 21 ձայն, Սարգիս Մելքումեան 21 ձայն և Սահակ ա. ք. Սահակեան՝ 18 ձայն։ Ժողովը որոշեց բժ. Տ. Թադէոսեանին համարել հոգաբարձու, իսկ մնացած 4-ին փոխ-անդամներ։ Սարգիս Յարութիւնեանը ստացաւ միայն 8 ձայն, և այդպիսով Մողնու ծխականները մի անգամ ևս ապացուցեցին, որ արթուն կերպով հսկում են թոյլ չը տալ մտնել դպրոց այնպիսի անձանց, որոնք դպրոցը կարող են դարձնել ասպարէզ զանազան թայֆայական շահերի։

Ընտրութիւնը, մեր կարծիքով, բաւական աջող է և մենք եռանդ և աջողութիւն

ենք ցանկանում նորընտիր հոգաբարձուներին և փոխ-անդամներին։

ՆԱ ԱՐԺԱՆԻ Է ՅԱՐԳԱՆՔԻ

Հայ հասարակութիւնը չը պէտք է անտարբեր անցկացնի դեկտեմբերի 23-ը։ Նա չը պէտք է մոռանայ, որ այդ օրվայ յօբելեանական համեստ հանդէսը կատարվելու է ի պատիւ մի հասարակական-գրական գործիչի,—պ. Տիգրան Նազարեանի,—որի նմանները շատ բազմաթիւ չեն դժգոյն ու տարտամ գրական ասպարէզում։ Այո, առանց չափազանցութեան մէջ ընկնելու ամենահամարձակ կերպով կարելի է ասել, որ պ. Տ. Նազարեան պատկանում է մեր այն սակաւաթիւ գաղափարական գործիչների թւին, որոնք իրանց սիրած հասարակական գործին նուիրվում են իրանց ամբողջ էութեամբ, մոռանալով սեփական բարեկեցութիւն ու վայելք և զոհելով ամեն ինչ սկսած նիւթականից մինչև մարդու համար զուցէ ամենաթանգագինը՝ առողջութիւնը։ Եւ զոհում են մի այնպիսի մոլեռանդ անձնուրացութեամբ, որպիսին միայն զարմանք կարող է պատճառել եսական իղձերով միայն տոգորված մեր այժմեան սերունդներին։

Իսկ նա—Տ. Նազարեանը—միշտ անում էր այդ զոհաբերութիւնը ինքնակամ, առանց սպասելու փոխարինութեան կամ օգնութեան, յենված միմիայն իր սեփական ուժերի վրա, առանց յուսահատվելու հասարակութեան քար անտարբերութիւնից, միշտ մնալով անընկճելի, անարատ, իդէալիստ, միշտ բարձր բռնած իր փոքրիկ՝ բայց չքնաղ դրօշակը, միշտ վառ պահած իր անշէջ լապտերը…

Ահա քառորդ դար է բոլորել նրա գրական-հրատարակչական անվհատ ու եռանդուն գործունէութիւնը։ Բաւական է աչքի անցնել նրա բազմաթիւ ու բազմակողմանի հրատարակութիւնների ցանկը, համոզվելու համար թէ ինչ կարող է անել թէկուզ մի մարդու եռանդը, երբ նա բղխում է անկեղծ սրտից, դրդված միմիայն մայրենի գրականութեանը օգտակար լինելու տենչից, առանց շահասիրական դիտումների, առանց փառասիրական մտումների…

Քսանհինգ տարի շարունակ պ. Տ. Նազարեան համարեա միակն է եղել Կովկասում հայկական գեղարուեստական գրականութեան հիմնողը և շարունակողը։ Նա է տուել հայ մանկան ձեռքը* պատկերազարդ ամսագիր ու գրքեր, իսկ հայ ընթերցող հասարակութեանը՝ պատկերազարդ շաբաթաթերթ։ Նա հարստացրել է մեր գրասեղանները ընտիր ու գեղեցիկ հրատարակած գրքերով։ Նա զարդարել է մեր դահլիճները ազգային գործիչների պատկերներով և ռուսաւոր գեղարուեստական նկարներով։

Պ. Տ. Նազարեան առաջինն է եղել մեր գրական գործիչներից, որ իր գուրգուրանքի ու ոգևորութեան ամենամեծ առարկան ընտրել է հայ մանուկ սերունդը, տալով այդ դեռ թոթովախօս դասակարգին մայրենի լեզուով մանկական պարբերական հրատարակութիւն՝ «Աղբիւրը», որը յիրաւի դարձել է մի կենսատու քաղցրահամ աղբիւր հայ մատաղ ամայի անդաստանում։ Նա զարգացրել է հայ մանկան մէջ ճաշակ դէպի գեղեցիկը, սէր դէպի ճշմարիտը, ձգտում դէպի բարին և ոգևորութիւն դէպի ազնիւը։ Այո, սրանք են եղել պ. Տ. Նազարեանի նշանաբանը. սրանք են այնպէս հոգատար կերպով ամբողջ 1/4 դար շարունակ առատօրէն ցանվել նրա ձեռքով հայ մանկան անապատ սրտում—սէր դէպի գեղեցիկը, ճշմարիտը, բարին և ազնիւը։

Մեծ է այդ մասում պ. Տ. Նազարեանի երախտիքը հայ հասարակութեան վրա։ Քառորդ դար շարունակ նա տարել է իր այդ վսեմ բայց և ծանր բեռը մի զարմանալի տոկունութեամբ, անյուսահատ ոգևորութեամբ։

Իսկ այն հասարակութիւնը, որ ամեն անգամ անհամբեր սպասել է «Աղբիւրի» կամ «Տարազի» իւրաքանչիւր համարի լոյս տեսնելուն, ինչպէս է վերաբերվել դէպի նա։ Դժբաղդաբար խիստ անտարբեր։ Շատ քչերն են եղել, որոնք հետաքրքրվել են, թէ յիրաւի ինչպէս կամ ինչ միջոցներով էր պ. Տ. Նազարեան պարբերաբար լոյս ընծայում իր թերթերի բազմածախք համարները։ Արդեօք գիտե՞ն, որ այդ բոլորը արդիւնք էին նրա անձնական զոհաբերութեան. սակայն նա տուել է հայ հասարակութեանը ոչ միայն իր անդուլ աշխատանքը, ոչ միայն իր նիւթականը, այլև իր ջղերի հիւթը, իր ամբողջ կեանքը…

Եւ ահա այժմ, երբ մօտենում է հանդիսաւոր րօպէն, չէ կարող չը սթափվել հայ հասարակութիւնը։ Այո. նա վերջապէս պիտի շարժվի, ոչ միայն ողջունելու իր արժանաւոր զաւակի 25-ամեայ գործունէութիւնը, այլ և իր օժանդակութեամբ հնարաւորութիւն տալու նրան աւելի բեղմնաւոր կերպով շարունակելու իր օգտակար աշխատանքը և այսուհետև։

Այս դեկտեմբերի 23-ի յօբելեանը լաւ առիթ է ներկայանում հայ հասարակութեան համար՝ ցոյց տալու թէ իր ինքնաճանաչութեան աստիճանը և թէ իր պարտաճանաչութիւնը գնահատելու իր արժանաւոր գործիչներին, որոնց շարքում պատւաւոր տեղ է բռնում պ. Տ. Նազարեան, որն արժանի է հասարակութեան յարգանքին և աջակցութեանը։

Լէօնիդ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

(Միլիւկովի ճառի շարունակութիւնը*)

Մինիստրի տուած խոստումները ես ողջունում եմ, բայց կը ցանկանայի մի փոքր պարզ պատկերացնել ինձ, թէ ինչ, արդեօք, կարելի է անել յանուն սլաւօնների մնասված մասի։ Տեսնենք ինչ չափով տեղական ազգաբնակութեան ցանկութիւնները կարող են տեղաւորվել այն շրջաններում, որոնց գծագրեց մեզ մինիստրը։

Մենք քանիցս լսեցինք, որ վճռելու լաւագոյն միջոցը պլեբիսցիտ կատարելն է։ Պլեբիսցիտը գործնականապէս կատարված է։ Այժմ մենք գիտենք, որ Բօսնիայի ազգաբնակութեան 4/5-րդ մասը, որոնք իրանց սերբեր են զգում, աւտօնոմիա են ցանկանում։ Ձը գիտեմ, ի հարկէ, կաջողվի՞, արդեօք, մեր դիպլօմատիային համնել նրան, ինչ որ այստեղ միաբերան պահանջում էին խմբակներից շատերի հռետորները։ Եթէ մեր դիպլօմատիան ձեռք բերէ այդ, ես առաջինը կը շնորհաւորեմ նրան անձրին աջողութիւն ունենալու առիթով, բայց մեծ, թերևս օրհասական սխալ կը լինի, կանգնելով զուտ պարսաւանքի տեսակէտի վրա, ոչ մի քայլ չանել, որպէսզի իրականութիւն ստանան տեղական ազգաբնակութեան օրինական ցանկութիւնները և պահանջները։ Աւտօնոմիայի պահանջը ներկայանում է աւելի ծայրայեղ, որպիսի պահանջը կարող է աջակցութեան հանդիպել եւրոպական պետութիւնների կողմից և կարող է որոշ արձագանք գտնել հէնց Աւստրիայի մէջ։ Բայց Աւստրիայի ինքնակամօրէն զիջողութիւնը գուցէ բոլորը չէ։ Պէտք է նկատի ունենալ տեղական ազգաբնակութեան դէպի Աւստրիան ունեցած անվստահութիւնը, որպէսզի կարելի լինի ըմբռնել, որ այդ անվստահութիւնը այժմ հէնց ձեզ է հարցնում թէ, ծիր է այն երաշխաւորութիւնը, կարելի է հաւատալ այդ երկրի խոստումներին։ Բօսնիան և Հերցեգօվինան երբեք չեն ցանկանայ հպատակվել կայսրութեան մի մասին, քանի որ Ցիսլէյտանիան իր աւստրիական մեծ ձգտումով չէ կարող նրան հպատակեցնել Աւստրօ-Ունգարիային, նա այդ գործին չի ցանկանայ ձեռնարկել։

Այդպէս, մեզ համար միևնոյն է այն հարցը, թէ ինչ ձևով կը կատարվի այդ միացումը։ Եթէ նրան վիճակված է իրագործվել կեանքում, այն դէպքում, ոչ այս կամ այն կէսին հպատակվելու ձևով, այլ այն, թէև ոչ կատարեալ, սակայն ազգաբնակութեանը աւելի մեծ իրաւունք տուող ձևով, ինչպէս այժմ իրականապէս գոյութիւն ունի այդ միացումը, այսինքն՝ այդ ազատ երկրների միացումը ամբողջ պետութեան, ոչ թէ նրա մի մասի հետ։

Բայց ինչ կարող է անել դրա համար մեր դիպլօմատիան։ Ես պնդում եմ, որ մեր դիպլօմատիան անկախ այն, գուցէ շատ դժուար իրագործելի, նպատակից, որպիսին դրին նրա առջև, անկախ վարձհատուցման չափազանց համեստ խնդրից, որպիսին ինքը իրան որոշեց, կարող էր իր անմիջական նպատակը դարձնել միջազգային երաշխաւորութիւններ ձեռք բերելը այդ ձևով Բօսնիայի քաղաքական յետագայ գոյութեան համար։ Որպէսզի խաղաղութիւնը և կարգ ու կանոնը Բօսնիայում իսկապէս պահպանվի, պատերազմական գրաւումն արդէն անզօր է, անհրաժեշտ է ազատ հաստատութիւնների ազատ գործողութիւն։ Այդպէս է նայում գործին ինքը Աւստրիան և յայտնում է, որ իբրև իր միացման պայման սահմանադրութիւն կը տար Բօսնիային և Հերցեգօվինային։ Նա յայտնում է այդ և ընդսմին ոչ միայն տեղական ազգաբնակութեանը ուղղած իր կոչի մէջ, այլ և այն արձանագրութիւններում, որոնցով միացման փաստի մասին տեղեկացնում է օտարազգի կառավարութիւններին։ Ուրիշ խօսքերով՝ սահմանադրութիւն խոստանալը գոյութիւն ունեցող արձանագրութիւններում արդէն փաստ է, իր տեսակի բարոյապէս պարտաւորեցուցիչ։ Կօնֆերէնցիայի նպատակը կայանում է նրանում, որպէսզի այդ բարոյական պարտաւորութիւնը փոխէ ձևական պարտաւորութեան պայմանագրով։ Ես պէտք է ասեմ, որ մեր մինիստրութեան ընդունած տեսակէտը այդ հնարաւորութիւնը պահպանում է։ («Հ. Գ.»)

(Կը շարունակվի)

«ԱՂԲԻՒՐԻ» 25-ԱՄԵԱԿԸ

✦ Կովկասի հայոց դպրոցների և վարժուհիների միութեան և նրա հրատարակութեամբ լոյս տեսնող «Նոր Դպրոցի» խմբագրութեան կողմից «Աղբիւրի» 25-ամեայ յօբելեանը շնորհաւորելու է միութեան վարչութեան նախագահ պ. Գր. Վարդանեան։

✦ Թաւրիզի հայոց երկսեռ դպրոցների մանկավարժական խորհուրդը որոշել է տօնել «Աղբիւրի» 25-ամեակը մի ցերեկոյթով։

✦ Շուշու Թեմական դպրոցի մանկավարժական ժողովը որոշել է տօնել «Աղբիւրի» 25-ամեակը մանկական գրական-թատերական ցերեկոյթով և հեռագրով շնորհաւորել յօբելեանը։

✦ Պեատիգորսկի հայոց դպրոցի հոգ. և մանկ. խառն ժողովը որոշել է «Աղբիւրի» յօբելեանի օրը, դեկտ. 23-ին, սարքել մանկական հանդէս։

✦ Ջալալ-Օղլու ծխական դպրոցների հոգ. և մանկ. խորհուրդները որոշել են տալ յօբելեանի օրը մանկական ներկայացում և արդիւնքը յատկացնել «Աղբիւրի» հրատարակութեան ֆօնդին։

*) Տես «Մշակ» № 278.

ԲԱԳՈՒԻ ՅՕԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր Բագւում կատարվելու է հայ թատրօնի յիսնամեայ յօբելեանական հանդէսը։ Մեզ ուղարկված ծրագրից երևում է, որ այդ հանդէսը իսկապէս լինելու է մի յօբելեանական ներկայացում, որ կատարվելու է Նիկիտինների ցիրկ-թատրօնում հետևեալ ծրագրով. 1) պ. Ն. Քարամեան կարդալու է հայ թատրօնի զարգացման համառօտ պատմութիւնը. 2) ներկայացվելու են «Հայի Սուլէյման», «Պէպօ», «Մեծապատիւ Մուրացկաններ», «Արցունքի Հովիտը» պիէսներից մի մի գործողութիւն և վերջում լինելու է apothéose և հանդէս, որի նիւթը գրել է Ի. Ալիխանեանը։

«Մշակի» խմբագրութիւնը հեռագրով յանձնարարել է պ.պ. Ան. Քալանթարին և Յ. Խօջամիրեանցին ներկայ լինել խմբագրութեան կողմից յօբելեանական հանդէսին և շնորհաւորել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք.—1) Բագուից, Անանի Ղորղանեանից՝ 10 ր., 2) Մայկօպից, Տատիանա Արտեմեվնա Եկօնօմօպօլօյից՝ 15 ր., 3) Ջուլֆայից, Արմենակ Ռաֆայէլեանից (Զէյթունի համար)՝ 5 ր., 4) Սամարղանդից, Ն. Շաքարեանցի միջոցով 5 ր. (որից 2 ր. nմից, 3 ր. Ա. Թ.-ից), 5) Նոր-Նախիջևանից, Ալէքսանդր Աբէլեանից՝ 5 ր., 6) Դուբօվկայից, Թովմաս Մարգարեանից՝ 20 ր., 7) Հին-Ղրիմից, Յովհաննէս Խաչատրեանից՝ 3 ր., 8) Պետերբուրգից, Յովսէփ Ներսէսեանից՝ 10 ր., 9) Հումբատ-Հօվուզից, Կարապետ Կարապետեանից՝ 10 ր., 10) Նոր-Աֆօնից, Յովհաննէս Զաարիկեանից՝ 10 ր., 11) Ջուլֆայից, Զոհրաբեան-Սուլխանեան առևտրական տան ծառայողներից, պսակի փոխարէն՝ 10 ր., 12) Օդէսայից, Սողոմոն Սուլխանեանից, պսակի փոխարէն՝ 100 ր., 13) Եալտայից, Թ. Իզմիրեանից և Մ. Աթարեանից՝ 100 ր., 14) Բագուից, Թումանեան առևտր. տնից, պսակի փոխարէն՝ 50 ր., 15) Յակոբ Սաֆարեանից, իր մօր յիշատակին՝ քելեխի փոխարէն՝ 50 ր., 16) տիկին Եղիսաբէթ Միրզօյեանից՝ 25 ր., 17) Թերմէզից (Անդրկասպ. շրջան), Արսէն Սաֆարեանից, հանգանակած տեղական հայերի մէջ՝ 31 ր. 5 կ., 18) Թերմէզից, Բաղր Պօղոսեանից՝ 10 ր., 19) Գերասիմ Յ. Մելիք-Փաշայեանից՝ 10 ր.։ Գումարն է՝ 479 ր. 5 կ.։

Ս. ԹԱՌԱՅԵԱՆՑԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացել ենք.—1) Վլադիվօստօկից, Խոսրով Գրիգորեանից 5 ր., 2) Բագուից, Եղիսաբէթ Բուդաղեանից՝ 25 ր., 3) Կախկայից (Անդրկասպ.), Յարութիւն Գրիգորեանից՝ 10 ր., 4) Գօրիսի ծխական դպրոցի ուսուցիչներից և վարժուհիներից՝ 4 ր., 5) Պինչեկից (Սեմիրէչինսկ), Դր. Մ. Իսախանեանից՝ 3 ր., 6) Բուժնուրգից, Սեդրակ Մկրչեանից 5 ր.։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Կովկասի Փոխարքային դեկտեմբերի 16-ին ներկայացաւ մի պատգամաւորութիւն, բաղկացած Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան բոլոր անդամներից, գլուխ ունենալով իշխ. Չերքեզովին։ Պատգամաւորութիւնը կոմսին խորագոյն համակրանք յայտնեց, իսկ խորին ատելութիւն Պետական Դումայի անդամ Պուրիշկևիչի հասցէին՝ դեկտեմբերի 10-ին Դումայում տեղի ունեցած միջադէպի առիթով։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի հայ հասարակութեան շրջաններում պատրաստութիւններ են տեսնվում արժանավայել կերպով մասնակցելու հայ բեմի զարդը կազմող տ. Սիրանոյշի 35-ամեայ բեմական գործունէութեան յօբելեանին, որը տեղի է ունենալու Բագւում առաջիկայ յունվարի 24-ին։ Այդ նպատակով մի խումբ անձանց նախաձեռնութեամբ մօտ օրերս հրաւիրվելու է նրա տաղանդը յարգողների խորհրդակցութիւն։ Խորհրդակցութեանը մասնակցելու են հասարակական ու գրական աչքի ընկնող գործիչները յատուկ հրաւիրաթերթիկներով։ Մտադրութիւն կայ յօբելեանը տօնել կարելուն չափ շուքով։

✦ Վաղը բօրսայի դահլիճում կը կայանայ Թիֆլիսի հայոց դրամատիկական ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողով։

✦ Մեծ Իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինօվիչը Թիֆլիսում եղած ժամանակ 15-րդ գրենադերեան գնդին նուիրել է 10,000 րուբլի օֆիցերների և զինուորների կենցաղը բարելաւելու համար։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային եկամուտները այս տարի անհամեմատ լաւ են ստացվում, քան անցեալ տարի։

✦ Կառավարութեան կողմից Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան գործերը քննող յատուկ մասնաժողովը իր գործը կաւարտէ Աւճալեան Ջրամբարը դիտելով, ուր մեկնեց դեկտեմբերի 17-ին։ Մասնաժողովը քաղաքումս արդէն դիտեց ու վերջացրեց քաղաքային բոլոր հաստատութիւնները և հիմնարկութիւնները։

✦ Անդրկովկասի բոլոր քաղաքներից, «Т. П.»-ի ասելով, շարունակ բողոքներ են ստացվում այն մասին, որ առևտուրը կանգ է առել այս բառի իսկական մտքով։ Մանր վաճառականները աւարտում են իրանց առևտուրը։

✦ Շուտով Թիֆլիսում պարտադիր կանոններ կը մտցվեն կաթնեղէն պահելու և վաճառելու համար։

✦ Թիֆլիսի հացթուխների «օյինբազութիւններին» վերջ չը կայ։ Տեսնելով որ հացի նոր պակասեցված սակագինը հաստատվեց իշխանութեան կողմից, նրանք ոչ մի միջոցի առաջ չեն կանգնում, երբ թէ ցոյց տալու իրանց դժգոհութիւնը, որ նոր սակագինը անշահեկան է իրանց համար։ Քաղաքի մի քանի թաղերում անցեալ օրը հաց չէր ճարվում, իսկ մի քանի տեղ էլ խորամանկ հացթուխները ծախում էին և այժմ էլ ծախում են սև-ալիւրախառն հացի 2-րդ տեսակի ֆունտը սակագնի գնով, փոխարէն առաջվայ սպիտակ ալիւրից թխված հացի։

✦ Թիֆլիսի կողմից երկրորդ Պետական Դումայի անդամ Ժորդանիայի գործը (մեղադրվում է վըբորգեան կոչը ստորագրելու) քննվելու է այս դեկտեմբերի 20-ին Պետերբուրգում։

✦ Վրաց «Դրօէբա» լրագիրը հաղորդում է, որ դեկտ. 14-ին nմն Շաքրօյի բնակարանում ձերբակալել են իշխ. Ճավճավաձէի սպանութեան մէջ մեղադրվողներից մէկին էլ—Վանօ Ինաշվիլուն։

✦ Քաղաքում լուրեր են պտտում թէ շուտով վրաց սինօդական գրասենեակը վերացվելու է։

✦ Բժիշկ Հախվերդեանին բանտից առաւել են 20 հազար րուբլի գրաւականով։

✦ Այսօր նշանակված է ժողովրդական համալսարանների ընկերութեան ընդհանուր ժողով։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը շարունակում է ընթանալ ծառայողների ցանկը կրճատելու ուղիով։ Հարց է բարձրացված վերացնել զինուորական բաժնի կառավարչի և 1-ին բաժնի գործակալի օգնականի պաշտօնները 1909 թւի յունվարի 1-ից։

✦ Կովկասում, «Б. В.» լրագրի ասելով, սահմանվում է «ոստիկանական պետի» պաշտօն, որի համար նշանակվում է Գուրօվիչը։ Վերջինս իր հետ Կովկաս է բերում Պետերբուրգից ծառայողների ամբողջ կազմը։

✦ Երկրագործութեան գլխաւոր կառավարչի կովկասեան նախկին լիազօր Մեդվեդևի անունը և աշխատանքները յաւերժացնելու համար մի յատուկ ֆօնդ է կազմվում նրա անունով, որը գործադրվելու է Կովկասը աշխարհագրական և բուսաբանական տեսակէտից ուսումնասիրելու գործի համար։

✦ Մահմեդական «դուրբան-բայրամ» տօնի պատճառով անդրկովկասեան երկաթուղիների կառավարիչը կարգադրել է դեկտեմբերի 21-ին արձակել բոլոր մահմեդական ծառայողներին աշխատանքից։

✦ Դեկտեմբերի 11-ից Թիֆլիսում սկսեց հրատարակվել մի նոր հայերէն լրագիր «Միտք» անունով։ Լոյս տեսած առաջին համարից կարելի է ենթադրել, որ նա նոյն ուղղութեանն է լինելու, ինչ որ «Հայրենիք» թերթը։

✦ Թիֆլիսի պանդանոցի կառավարիչ անասնաբոյժ Լանգէն տեղեկացրեց ոստիկանապետին, որ Մաղաթեան կղզու վրա նա երևան հանեց անասունների գաղտնի կերպով մորթելու մի շարք դէպքեր. ուստի և նա խնդրում է միջոցներ ձեռք առնել յանցաւորներին պատժելու։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբերի 14-ին, կիրակի երեկոյեան, Աւճալեան թատրօնում ռուս սիրողների խումբը, մասնակցութեամբ օր. Իգ. Քալանթարի, խաղաց Ի. Ստեմբատովի «Շղթաներ» 4 գործողութեամբ դրաման։

Նախքան դերակատարների խաղին անցնելը՝ աւելորդ չեմ համարում նկատել, որ այդ խումբն անցեալ տարվայ նկատամամբ զգալի առաջադիմութիւն է արել ընդհանրապէս և նրա մէջ մտել են նորանոր ուժեր, որոնցից մի երկուսը յետ չեն մնում հներից և տեղ-տեղ մինչև իսկ գերազանցում են նրանց, ինչպէս օրինակ՝ Վ. Ն. Չէլէսօվան և Նէգօլինը։

Գալով խաղին՝ պէտք է ասեմ հետևեալը. Բէյլին (Վօլինցև) շատ լաւ էր և աջող։ Ձիմինա (Նիւտա, նրա աղջիկը) բաւարար էր։

Օր. Քալանթար (Օլգա Գարանինա) շատ լաւ էր և տեղ-տեղ նոյն իսկ հիանալի և յուզիչ։ Անցեալ տարի, երբ շնորհալի օրիորդըն առաջին անգամ էր բեմ դուրս գալիս նոյն այդ թատրօնում, ինձ էր վիճակված առաջին անգամ քննադատել նրա խաղը, և ես գոհունակութեամբ վերաբերվեցի նրա խաղին, աւելացնելով որ նա ապագայ է խոստանում։ Եւ ես սխալված չէի. օրիորդը անընդհատ առաջադիմութիւններ է արել, խաղում է մտածված և նուրբ, ունի գեղեցիկ և մաքուր արտասանութիւն։ Կազմակերպվում և ամրանում է մեր առաջ շնորհալի դերասանուհին։

Տօկարևա (Անֆիսա Գարանինա, նրա մայրը) լաւ էր։

Լէօնիդօվ (Խվօրօստեանօվ, սրա եղբայրը) բաւարար էր։

Բաւարար էին նոյնպէս՝ Լօրի (Բիկաևա, նրա աղջիկը), Վլասօվ (Կուրչին), Կօրեաևա (Ելենա Ֆեօդօրօվնա, նրա կինը) և Վլասօվա (Մայէր)։

Չէլէսօվա (Վօլինցևա) սկզբից մինչև վերջը շատ լաւ կատարեց իր դերը և յուզեց հանդիսականներին. հիանալի էր մանաւանդ վերջին գործողութեան մէջ, թունաւորվելու և մահվան տեսարանում, ուր արցունքներ կորզեց շատերի աչքերից։ Նա խաղում է որպէս իսկական դերասանուհի։

Շատ լաւ էր և Նէգօլինը (Պրապօրեվ), որ սկզբից մինչև վերջը տիպիկ կերպով տարաւ իր խաղը, անվերջ շղթաներ յարուցանելով Վօլինցևայի դէմ և թունաւորելով նրա կեանքը ճիշտ այնպէս, ինչպէս Եագօն թունաւորեց Օտէլլօյի կեանքը։

Ինչ վերաբերում է պիէսին՝ պէտք է ասել, որ նա հետաքրքրական է և պարունակում է իր մէջ յուզիչ, ողբերգական տեսարաններ, մանաւանդ վերջին գործողութեան մէջ, ուր կատարվում է դրամայի հանգոյցը։

Թատրօնը լի էր ծայրէ ի ծայր. բոլոր տոմսակները ծախված էին։ Ահա ինչ է նըշանակում էժանացնել թատրօնը։ Թող այդ նկատի ունենան և ուրիշ թատրօններ։

Հանդիսականներն այս անգամ աչքի էին ընկնում իրանց վայելուչ և օրինակելի կարգապահութեամբ։ Ահա թատրօնի կրթիչ և բարերար ազդեցութիւնը։

Խ. Բարայեան

Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

II*)

Անցնելով դասախօսութեան երկրորդ մասին, Ջօպանեանը չեշտեց, որ նոր ժամանակների մէջ հայերը ունեցել են բազմաթիւ աշուղներ, բայց նրանցից քչերն են, որ գեղարուեստական նշանակութիւն ունենն։ Մեր հին գրողները, աշուղները աւելի ազգային, հայկական ճաշակ ու բանաստեղծութիւն են ցոյց տուել, թէև ազդված են եղել արաբական-պարսկականից։ Վերջին շրջանի երգիչները, քաղաքական պայմանների շնորհիւ, աւելի ես ընկել են պարսիկ-արաբ ու թիւրք ազդեցութեան տակ, շատ անգամ կորցրել են իրանց լեզուն և կամ աղճատել. այնուամենայնիւ կան անկորուստ մնացած մի քանի նշանաւորներ։ Այդպիսիներից աժենայայտնին է Սայաթ-Նօվան, պաշտօնական, վրաց արքունի աշուղը, որի հայերէն տաղերը, գրված միայն Թիֆլիսի բարբառով, աւելի քիչ են, քան պարսկերէնը, և դա բնական է, որովհետև նա ես պարսկական ազդեցութեան տակ է։ Նրա «Աշխարհումս իս դարդ չիմ անի» տաղը զգացմունքի ու բառերի նուրբ երաժշտութիւն է կարծես։

Սայաթ-Նօվան հանրածանօթ է, բայց կայ մէկը նրան հաւասար, որ անծանօթ է մնացել. դա Նախաշ Յովնաթանն է, որ ոչ միայն բանաստեղծ-աշուղ էր, այլ և վրաց արքունական նկարիչը։ Էջմիածնի մայր տաճարի ներսի արևելեան ճաշակով զարդարանքները, որ, դժբաղդաբար, քանդել է տուել Խրիմեան Հայրիկը, այդ հմուտ առուեստագէտի գործն է, որը պարսկական դպրոցի արուեստին միացրել է հայ տաղանդի ուրոյն, ազգային ստեղծագործութիւնը։

Նախաշ Յովնաթանի տաղերը յիշված են հին երգարաններում. նրա երգերի մէջ սէրը միստիքական է ու դժբաղդ, բայց ամենանշանակալը, ուշագրաւը հմուտ գրական լեզուն է, որ խառնուրդ է արևելեան և արևմտեան բարբառների. Նրա բանաստեղծական տաղերից ամենալաւերն են «Յորժամ եղև գարուն», «Ասել ես թէ գարուն վարդը», բայց ամենագեղեցիկն է հին ու, նոյն իսկ, նոր գրականութեան մէջ «Ամեն առաւօտ կուգաս»-ը։

Նորագոյն բանաստեղծութիւնը դասախօսը բաժանեց երկու մասի. արևելեան և արևմտեան։

Առաջինը շարունակած է աշուղական բանաստեղծութիւնը և կատարելագործած։

Արևելեան գրականութեան ամենամեծ բանաստեղծ Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» աշխատութեան մասին խօսելով, նա գիտում է հեղինակի մէջ հայ ժողովրդի իսկական զաւակը, հոգով հայ աշուղը և նրա տաղանդի գլխաւոր կողմը համարում է գիւղացիական վսեմ սէրը։

Գամառ-Քաթիպային նկատելով որպէս ձգտումի, գործի բանաստեղծ, անցնում է զուտ արուեստը, զգացմունքը երգող բանաստեղծ Յ. Յովհաննիսեանին, որը օգտվել է ժողովրդական երգերից։ Նրա «Ալագեազը» պարզ նմանութիւն է ժողով. երգերի։

Դասախօսը աւելի այլազան ու բազմամարդանդակ է համարում Յով. Թումա-

*) Տես «Մշակ» № 276.

նեանի բանաստեղծութիւնները, ասելով որ գնահատված է թէ արևելեան և թէ արևմտեան գրականութեան մէջ: Այդ բանաստեղծը գիտէ գիտել կեանքը իր բոլոր կողմերով և պատկերացնել նրան իր շարժումներով. ուշադիր է եղել ժողովրդի աւանդութիւններին և նրանց էլ տուել է բանաստեղծական ձևեր: Կեանքի այլ և այլ երևոյթներին նուիրված իր երգերի մէջ դարձեալ սէրն է նա երգում, ինչպէս «Աղթամարը», «Անուշը», «Փարվանան» և այլն:

Աւելի երկարօրէն ուսումնասիրած է ժողովրդական բանաստեղծութիւնը Աւ. Իսահակեանը, և նա ոչ միայն իմացած է օգտվել նրանից, այլ և ուզած է կատարել աշուղի դերը: Յայտնի է իբրև գիտակից աբուեստակից և իբրև սիրոյ երգիչ. Նրա «Մաճկալը», «Արևն իջաւ սարի գլխուն» նմանութիւն է Քուչակի, ի հարկէ, զգացմունքի տեսակէտից: Լաւ է նրա «Իմ հոգիս տարագիր մի թռչուն»-ը:

Անցնելով արևմտեան հայոց բանաստեղծութեան, որը զարգացել է Վենետիկի Մխիթարեանների շնորհիւ, դասախօսը նկատում է, որ թէև ինքը չէ հաւանում այդ ուղղութիւնը, բայց չէ էլ մեղադրում, որովհետև սխալ կը լինի գրականութիւնը հիմնել միայն ժողովրդականի վրա. Նրանք գրել են քաղաքի մարդկանց համար: Գրականութեան մէջ բնազդականը, ի հարկէ, զօրեղ է, բայց երբ ժողովրդական կեանքից անցնում ենք դէպի աւելի ընդարձակ շրջան, աւելի գիտակցական, վերլուծող, ծաղկեալ, քաղաքակրթական, արուեստական լեզուն կարևոր է. ուստի պէտք է ընդունենք, որ արևմտեանն էլ կարևոր է և պէտք է մնայ:

Արևմտեան բանաստեղծներից յիշում է Բագրատունուն՝ «Հայկ Դիւցազնի» հեղինակին, Ալիշանին, Աճէմեանին, Թոմաս Թերզեանին, Պէշիկթաշլեանին, Դուրեանին. վերջինս միակն է, որ բնազդօրէն մօտենում է աշուղներին և ազդված է եւրոպական մեծ բանաստեղծներից: Յիշում է վերջում նաև տ. Տիւսաբին:

Այդ թռուցիկ դիտողութիւններից յետոյ, վերջին խօսքը ուղղում է ունկնդիրներին, շեշտելով որ մեր պարտականութիւնն է աշխատել ծանօթանալ և ուրիշներին ծանօթացնել հայ ցեղի տաղանդը, որպէսզի եկող սերունդն էլ շարունակի զարգացնելու գործը:

Չենք կարող ի վերջոյ չը նկատել, որ դասախօսութիւնը չը տուեց այն բաւարարութիւնը, որ պէտք էր սպասել. ընտրած կտորները, գոնէ նորագոյն բանաստեղծներից, այնքան էլ աջող չէին. երբեմնակի շեղումները բուն նիւթից թուլացնում էին հետաքրքրութիւնը:

Մեզ համար անհասկանալի մնաց սիրոյ երգիչներից դուրս ձգելը արևելեան նորագոյն գրականութեան սիրոյ երգիչների նահապետը՝ Սմբատ-Շահազիզին, նոյնպէս և մի քանի ուրիշ բանաստեղծների մի քանի սիրուն կտորներ թւելը, ուր սէրը պակաս վեհութեամբ չէ երգված:

Դահլիճը կիսով չափ դատարկ էր և դասախօսութիւնը վերջացաւ շատ ուշ՝ մօտ ժամը 12-ին գիշերվայ:

Լ. Դ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 9 դեկտեմբերի

Թաւրիզ-Ջուլֆա ճանապարհը սահմանադրականների ձեռքն անցնելուց այս կողմ՝ բաւական կանօնաւորված և ապահով է: Նոյնիսկ սովորական «սալամաթը» (на чай) վերացված է. Այսուհանդերձ պօստի կանօնաւոր երթևեկութիւն չը կայ: Թիֆլիսից այստեղ թերթերը հասնում են 8—11 օրում. մինչդեռ եթէ կանօնաւոր հաղորդակցութիւն լինէր, 3—4 օրում տեղից թերթերը այստեղ պիտի կարդացվէին:

Ջուլֆայից քաղաքս 120 վերստ է: Ռուսների շինած խճուղին օրինակելի է: 10—12 ժամվայ այդ ճանապարհը պարսկական պօստը անցնում է 2—3 օրում, երբեմն և աւելի:

Պօստը յանձնված է կապալառուի: Պօստի սայլակում պօստից և սուրհանդակից բացի կապալառուին պօստի վարչութիւնը իրաւունք է տուել 3—4 էլ ճանապարհորդներ վերցնել յօգուտ կապալառուի, բայց կապալառուն դրանով չէ բաւականանում: Նա Ջուլֆայի կամ Թաւրիզի իշխանից կամ պօստից ճանապարհվելիս վերոյիշեալ քանակից աւել չի ունենում իր հետ. բայց հէնց որ ճանապարհվում է և անցնում է մի հարիւր քայլ, տեսնում էք փոքրիկ սայլակը բարձրացան երկու-երեք հոգի. մի երկու-երեք հարիւր քայլի վրա արդէն պօստը բեռնաւորվել է 14—16 ճանապարհորդներով՝ այդ թւի համեմատութեամբ իրանց իրերով, ծանրոցներով: Այդպիսի մի ծանրութիւն բնական է ի՛նչ արագութեամբ պիտի քաշեն 4 ձիեր: Ճանապարհորդներից բացի սուրհանդակը գնում է ճանապարհին կենսական մթերքներ, քաղաքում ծախելու համար: Իւրաքանչիւր անգամ Մարանդ և Սօֆիան իշխաններից, որոնց լաւաշն ընտիր է, սուրհանդակը բերում է առնուազը 15—20 լիտր միմիայն հաց:

Թաւրիզի շրջակայքին մօտենալուն և Աջու կամուրջը անցնելուն պէս, խորամանկ սուրհանդակը սկսում է հետզհետէ վերցրած ճանապարհորդներից և կենսական մթերքներից սայլակը դատարկել: Երէկ եկած մի ճանապարհորդ պատմում էր հետևեալը. «Առաւօտեան վաղ անցանք Աջու կամուրջը. «Ամրագղ» թաղին մօտենալուն պէս պօստի սայլակը կանգնեց. սուրհանդակն ասաց, որ Սաթթար-խանի նամակներն է տանում յանձնելու. այդ նամակ յանձնելը տևեց երկու ժամից աւելի: Վերադառնալուց սուրհանդակը ասում է, որ Սաթթար-խանը պատուիրեց իր նամակների պատճառով կառավարական պօստը չը յետաձգել. այդպիսի պատուէրից յետոյ իսկ՝ մենք ժամերով ուշացանք ճանապարհին, մինչև որ մեր սուրհանդակը սրա և նրա պատուէրներով գնված կենսական մթերքները և հացը յանձնեց տէրերին, դատարկեց աւելորդ ո՛չ օրինական ճանապարհորդներից իր սայլակը և երեկոյեան մթին մեզ մացրեց քաղաքի պօստը: Մի ամբողջ ցերեկ՝ Աջուց մինչև քաղաքի պօստատունը, ընդամենը 4 վերստ»:

Կարծել՝ թէ այդ բոլորից տեղեկութիւն չունի պօստի կառավարիչը, շատ միամիտ պիտի լինել: Կապալառուն, եթէ առաջօրէն տեսնված չը լինի կառավարչի հետ և փոխադարձ պայմաններ կնքված չը լինեն, այսպիսի կատակերգութիւններ տեղի չեն ունենայ: Իսկ եթէ դուք փորձէք գանգատվել պօստի կառավարչին, ձեզ կը պատասխանեն, որ երկիրը խառն է, ձմեռ է, գիշերները լուսնեակ չը կայ... և այլն, և այլն, աւելացնելով՝ «ի՞նչ կը լինի, եթէ մի քանի օր ուշ ստանաք նամակներ կամ թերթեր...»: Մեղադրել չէ կարելի, որովհետև տգէտ, անգէտ պարսկի հասկացողութիւնը այդքան է:

Շօվինիզմի պոռթկումը հեռացրեց պօստից բէլգիացիներին, ապացուցանելու համար կարծէք, որ առանց եւրոպացի ուսուցիչների պարսիկ ժողովուրդը կը մնայ նոյն տգէտ, նոյն փանատիկ աշակերտը:

Իրօ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

16 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Ժողովրդական կրթութեան մասնաժողովը ընդունեց այն օրինագիծը, որով 1909 թ. պետական գանձարանի միջոցներից 24,000 րուբլի է տրվելու ժամանակաւոր մանկավարժական դասընթացքներ հաստատելու համար:

Օրէնսդրական խնդիրների մասնաժողովը որոշեց գիւղատնտեսական գործակալութիւն հաստատել Հիւսիս-Ամերիկական նահանգներում, ցանկութիւն յայտնելով, որ նման գործակալութիւններ հիմնվեն նաև այն բոլոր երկիրներում, որոնք առևտուրով կապված են Ռուսաստանի հետ և մրցում են նրա հետ աշխարհային շուկայում:

Մի օրում խօլերայով հիւանդացան 26, մեռան 4 հոգի:

Քաղաքապետը «Вечеръ» լրագրի խմբագրին ենթարկեց 500 րուբլի տուգանքի մասոնների օրկանացման մասին նկատողութիւններ տպելու համար:

Երեկոյեան ժամը 5-ին, Նևվայի հրապարակով վագօնում նստած գնում էր էլեքտրաքարշի կառավարիչ Պրէյսը: Յանկարծ վագօն թռաւ արձակված ծառայողներից մէկը և մահացու վիրաւորեց նրան պարանոցից դաշոյնով:

ԽԱՐԲԻՆ: Անցաւ Միջին Ասիան ուսումնասիրող շվեդացի Սվէնգէդինը: Արևելագիտութեան ընկերութեան տեղական մասնաճիւղը, ռուսաց և ճապոնական հիւպատոսները ողջունեցին նրան կայարանում:

ԿԻԵՎ: Դատաստանական պալատը Կանևվի նախկին քաղաքագլխին 47,000 րուբլի հասարակական փողերը վատնելու համար դատապարտեց 4 տարով բանտարկութեան, իսկ որբերի դատարանի անդամ և քաղաքային վարչութեան երկու անդամին—երկու ամսով բանտարկութեան հասարակական գումարների վրա անհոգ հսկողութիւն ունենալու համար:

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ: Վեց զինված չարագործներ Մարիևվի շինական վարչութիւնից կողոպտեցին 2620 րուբլի:

ԵԱԿՈՒՏՍԿ: Տալը գետում գտնվեց ոսկի:

ԼՕՁ: Իօն ակցիոներական ընկերութեան շուգունէ գործարանում հրդեհ ծագեց, որ պատճառեց 100,000 րուբլուց աւելի վնաս:

ԲԵՐԼԻՆ: Որովհետև Ռուսաստանում խօլերայի վտանգն անցաւ, կարգադրվեց վերացնել բժշկական հսկողութիւնը Ռիգայից և Արխանգելսկից եկող նաւերի վերաբերութեամբ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ:
Հիւանդների ընդունելութիւնը { 12—1 առաւօտեան, 5—6 երեկոյեան
Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճավճավաձէի:
100—73

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ե. Խոջայփարուխեան
Օդեսայի համալսարանի կլինիկայի նախկին ասսիստենտ. փոխադրվել է Թիֆլիս: Մասնագիտութիւնը՝ սիֆիլիս, միզասեռական և կաշուի հիւանդութիւններ: Ընդունելութիւնը՝ առաւօտեան ժամը 9—11 և 5—7½ երեկոյեան: Կանանց և երեխաների համար— ժամը 11-ից մինչև 12-ը ցերեկվայ:
Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա փ. № 29, սեփ. տ.
(օ. մ.) 25—8

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. Մխիթարեանց
Սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական եւ մորթի ցաւեր
Ընդունելութիւն ամեն օր } 12—2 ժ. ցեր. 5—7 ժ. երեկ.
Սօլօլակ, Բէհբութեան փողոց № 33.
(հ. շ.) 100—31

Նոր լոյս տեսաւ
Ղուկասեան Մատենադարան
№ 2.
ՂԱԶԱՐ ՓԱՐՊԵՑԻ
(458 էջ, ընտիր թուղթ և տպագրութիւն)
Գինն է 30 կ.
Փառակազմը 60 կ.
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին:
Նոյն տեղերը ծախվում է նաև
ԵՂԻՇԷ
(296 էջ, նոյնպիսի թուղթ և տպագրութիւն)
Գինն է 20 կ.
Փառակազմը 50 կ.
5—2

Блокеръ Какао
Թէյից եւ սուրճից առաւելագոյն
ոչ միայն իր դուրեկան համով,
այլ և իր սննդարարութեամբ:
Վաճառվում է կօլօնիալ և դեղատնային ապրանքների բոլոր յայտնի խանութներում,
թիթեղեայ արկղիկներում—1/1, 1/2, 1/4, 1/8 ֆ.:
Վաճառվում է Կովկասեան Ընկ. դեղատնային ապրանքների խանութում՝ Թիֆլիսում և Բագւում, Պ. Գուրգէնովի և Մ. Նազարբէկովի մօտ:
(դ. 18, յ. 11, փ. 15, մ. 15,) 4—1

Թիֆլիսի Քաղաքային Կրէդիտային Ընկերութեան Վարչութիւնը
սրանով յայտարարում է, որ ուրբաթ, դեկտեմբերի 19-ին, 1908 թւի, ցերեկվայ ժամը 1-ին ազատ աճուրդով կը ծախվեն Ընկերութեան վրա մնացած կալուածքները. 1) Ն. Ն. Մանդէնօվայի—9-դ քաղ. Ալէքսէևսկայա և Ելիզավետինսկայա փողոցների վրա № 17, 4½ տոկոսաբեր օբլիգացիօնական 35,621 ր. պարտքով. աճուրդը կը սկսվի 36,000 րուբլուց. և 2) Ի. Ս. Վատխաձէի, 10-դ քաղ. Բաթումսկայա և Անդրէևսկայա փողոցների անկիւնում, 5½ տոկոսաբեր օբլիգացիօնական 35,123 ր. պարտքով: Աճուրդը կը սկսվի 32,000 րուբլուց:

Երկու կալուածքների համար ևս պահանջվում է մացնել 1000-ական րուբլի: Նոյն օրն և եթ, այսինքն 1908 թւի դեկտեմբերի 19-ին աճուրդի կը հանվեն Ընկերութեան վրա մնացած և ուրիշ կալուածքները: Պայմանների մասին կարելի է տեղեկութիւններ ստանալ ամեն օր Վարչութեան շինութեան մէջ:
(հ.) 1—1

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱԻԱՍՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԳՏՆՎՈՂ
ՀԱՇԻԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշւապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների մինիստրութեան ուսումնասիրական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում:
ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ անձանց, գործնական ձևով հաշւապահութիւն և ուրիշ մասնագ. առարկ.
Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ձրիաբար քաղաքական տնտեսութիւն (политическая экономія) և որոշ վճարով կամաւոր սղագրութիւն (стенографія):
Ընդունելութիւնն ամեն օր, ժամը 4-ից մինչև 7-ը երեկոյեան, 9-ից մինչև 10-ը առաւօտեան: Պարապմունքներն սկսվելու են 1909 թ. յունվ. 15-ից, պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ: Ծրագիրը ուղարկվում է ձրի:
Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների մինիստրութեան թոյլատրած ծրագրի համաձայն, ատտեստատներ:
Դրանից անկախ՝ բացված է քիչ պատրաստականութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թւաբանութեան համար:
Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում. Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 22, ամենայն օր:
Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում: Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու: Գինն է 3 ր. 50 կոպէկ:
(կ. ե. հ.) 15—4

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ռ Ի Գ Ա Յ Ո Ւ Մ
1888
ФАБРИЧ. КЛЕЙМО Р. Т. Ф. З. ПРОВОДНИКЪ РИГА
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Սօլօլակսկայա փող., № 4.
ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ
ՌԵԶԻՆԱՊԱՏ ԱՆԹԱՓԱՆՑԻԿ ՎԵՐՆԱԶԳԵՍՏՆԵՐ
Արտասահմանեան նոր ձևի, պատրաստված անգլիական ամենալաւ կտորներից սկսած մինչև ամենաէժան կտորները.
ՌԵԶԻՆԱՊԱՏ ՊԼԱՇՉՆԵՐ ԵՒ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ պարոնայք օֆիցէրների համար.
ՌԵԶԻՆԱՊԱՏ ԿՏՈՐԵՂԷՆՆԵՐ զանազան կարիքների համար.
Ռ Է Զ Ի Ն Ի Ս Պ Ո Ւ Ն Գ Ն Ե Ր.
Ս Ա Ն Ր Ե Ր եղջերեայ ռէզինից
Համաշխարհային համբաւ ունեցող աշխարհի ամենալաւ
ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ „ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
(№ 4) 25—5

«Կախաղան հանված եօթ հոգու պատմութիւնը»
Լէօնիդ Անդրէևի, նուիրված կոմս Լ. Ն. Տօլստօյին.
Հեղինակի պատկերով, կենսագրութեամբ և պրոֆ. Կ. Ժակօվի առաջաբան-յօդուածով: Գինը՝ ճանապարհածախքով՝ 50 կ.: Կարելի է և նամականիշներ ուղարկել: Վերադիր վճարով 20 կոպ. թանկ: Գրավաճառանոցներին սովորական զեղչ: Մանրամասն յայտաբարութիւնը ձրիաբար: Պահանջները հասցէագրել. Петербургъ, Лѣсной Корпусъ, Книгоиздательство Ясная Поляна.
(9, 18, յունվ 18) 182372 3—2